

**STUDIUL ARHEO-ZOOLOGIC AL MATERIALULUI PROVENIT
DIN HABITATUL DE LA SILIȘTEA (C. ROMÂNI, J. NEAMȚ)
APARTINÂND CULTURII COSTIȘA**

Situl se găsește către partea de SE a județului Neamț, doar la 2-3 km est de așezarea eponimă, spre partea sudică a depresiunii Cracău-Bistrița, pe versantul vestic al dealurilor ce despart depresiunea de Valea Siretului. Ea ocupă movila denumită "Pe Cetățuie" cu o înălțime de 448 m, în vârful Piscului Cetățuia Bârjoveni; altitudinea medie a zonei ar fi cam de 350 m. Din punct de vedere hidrografic, în apropiere, se găsește pârâul Valea Lipovenilor, un afluent al pârâului Români, ce trece în județul Bacău, spre a se vărsa, în Bistrița, lângă orașul Buhuși. Pedologic, actualmente, există doar soluri de pădure, cel mult podzolite. Se mai găsesc și astăzi, către est, petice de pădure ce se continuă cu altele din apropierea Buhușilor, ele fiind alcătuite din stejar pedunculat dar și din gorunete, pe înălțimi, poate amestecate cu ceva fag. Ca toponimie ne interesează că la NE de satul Români apare un deal cu numele de Dumbrava și ceva mai departe altul – Braniște; către vest unul denumit Făget-Podoleni, iar spre sudul Cetățuiei Bârjoveni, unul cu denumirea de Poiana Mare. Actualmente însă, peisajul apare în cea mai mare parte puternic antropizat, fiind alcătuit din culturi agricole, livezi, pajiști secundare. Menționăm de la început, că este pentru prima dată când se studiază material osteologic, provenit dintr-o așezare a culturii Costișa. De altfel și cultura ca atare, a fost descoperită mult mai târziu decât cultura Monteoru, cu care se învecinează către sud. Ea prezintă, se pare, o componentă nord-vestică, venind din Zaccarpatnaia și chiar Slovacia, fiind caracteristică mai cu seamă zonei piemontane și subcarpatice a Moldovei.

*

Resturile faunistice provenite în urma săpăturilor executate în anul 2000 în așezarea sus-menționată, de către colectivul în frunte cu arheologii N. Bolohan, Gh. Dumitroaia, E. Munteanu ne-au fost date nouă spre studiu, pentru care le mulțumim. Ele sunt în cantitate relativ mică, apar destul de fragmentate dar și erodate datorită nu numai activității umane, ci și a unor factori abiotici și chiar biotici, legați de caracteristicile solului și, în general, a ambientului. Din această cauză, din aproape 220 de resturi animaliere au putut fi determinate doar 165 (cam 75%); toate, chiar și cele pentru care nu s-a putut stabili exact apartenența specifică (considerate ca nedeterminabile) aparțin mamiferelor, nefiind pusă în evidență vreă altă grupă de vertebrate sau nevertebrate. Materialul determinabil a fost studiat, folosindu-se tehnicile specifice arheozooalogiei, atât somatoscopic și, acolo unde s-a putut și biometric, punându-se în evidență un număr de 11 specii de mamifere, pentru care s-a stabilit frecvența, unele caracteristici morfologice, unde au existat indicii, vârsta de sacrificare, unele caracteristici care arată cum au fost porționate resturile osoase, cât și urme ale activității de parcelare prin tehnici măcelărești aplicate asupra lor ș.a.; frecvența pe specii și grupe (vezi tabelul 1 și 2) cât și datele biometrice (vezi tabelul cu măsurători) sunt prezentate în text. Cele 11 specii sunt următoarele, ele împărțindu-se în domestice și sălbatice, primele șase specii fiind

domestice: *Bos taurus* (taurine), *Sus domest.* (porcine), *Ovis aries* (ovine), *Capra hircus* (caprine) – ambele formând gruparea ovicaprinelor adică cornutele mici – *Equus caballus* (cabaline), *Canis familiaris* (câinele); secundele, în număr de cinci specii, sunt sălbatice: *Sus scrofa ferus* (mistrețul), *Cervus elaphus* (cerbul roșu), *Capreolus capreolus* (căpriorul), *Canis lupus* (lupul), *Felis (Lynx) lynx* (râsul) – acesta din urmă cu oarecare dubii (am folosit atât nomenclatura binară în latină, cât și pe aceea – pentru cele domestice – zootehnică, iar pentru cele sălbatice – populară). Menționăm că pe lângă speciile prezentate, am putut determina și un rest uman (*Homo*).

Trebuie să precizăm că gradul de fragmentare a resturilor este relativ mai puternic decât în alte situații – așezări tot ale epocii bronzului studiate de noi. De asemenea că, mai cu seamă luând în considerare materialul osos de la taurine, specia cu cea mai înaltă frecvență, resturile acestora se aranjează numeric după schema scheletului unui mamifer, dar totodată și faptul că s-au găsit fragmente sub forma unor așchii foarte caracteristice și chiar piese reprezentând deșuri de la confecționarea unor obiecte din os; astfel suntem în fața unor resturi menajere, mai ales de bucătărie, asupra cărora, populația umană din situl respectiv nu a executat vreo prealabilă selecție a oaselor când acestea au fost aruncate; ele reprezintă așadar deșuri ale unor activități cu caracter strict economic și deloc culturale, acestea din urmă având întotdeauna un caracter restrictiv, nereprezentând astfel urmarea unor procese cu caracter productiv și de consum obișnuit.

*

În cele ce urmează ne vom ocupa de caracteristicile morfologice și biometrice, de frecvență dar și a unora de altă natură, mai ales cu aplicabilitate economică și utilitară, ce reies din studiul materialului osos.

După cum se vede în **tabelul 1** taurinele se clasează pe primul loc între animalele găsite în materialul studiat, reprezentând cam jumătate din fragmente, însă doar o treime din indivizii prezumți, fenomen de înțeles, dată fiind talia lor specifică mare, care face ca un individ să dea, prin porționare, mai multe fragmente. Prezența unei părți oarecum bine păstrate a craniului neural, ne conduce la concluzia, considerând linia intercornuală și fosa temporală, că vitele locuitorilor așezării aparțineau probabil unui tip relativ gracil, așa-zisul “brachyceros”; axul cornului stâng, din păcate fragmentar ne precizează existența unui individ, credem mascul, cel puțin adult. De altfel caracteristicile celorlate resturi scheletice vin și ele să arate că suntem în fața tipului “brachyceros”, dar metric variabilitatea apare totuși destul de largă (vezi tabelul cu măsurători), arătând, posibil și un dimorfism sexual încă oarecum accentuat. În raport cu taurinele din așezările culturii Monteoru s-ar putea ca cele de la Siliștea să fie totuși, în medie, mai mici (poate și pentru că așezarea este către “munte”, altitudinile mai înalte reprezentând un factor care conduce, de obicei, spre o gracilizare a vitelor). Însă, doar studii mai ample executate pe resturi faunistice din mai multe așezări ale culturii Costișa, ar putea da un răspuns precis, dacă taurinele din siturile acestei culturi erau, în medie, mai joase decât cele monteorene (neavând la dispoziție nici un os lung întreg, nu am putut măcar calcula înălțimea la greabăn).

În ceea ce privește vârsta de sacrificare, putem spune că, după schelet, avem a face cu indivizi cel puțin adulți, adică deja de 4-5 ani, unii fiind evident și mai în vârstă. Considerând dentiția găsim un individ de 1-1,5 ani și altul de cca 2 ani, dar și alți cinci ce au vârsta între 5 – 10-12 ani. Nu putem evidenția exact preponderența, așa cum ea trebuie să fie deja în

bronz, a elementului femel și nici prezența castraților, despre care se știe că, tot în bronz, erau de acum și ei bine reprezentați. Marea variabilitate metrică s-ar putea datora așa cum am arătat unui dimorfism sexual care ar arăta tocmai că ar fi existat castrați și evident, masculi. Două atlasuri sunt reprezentate doar prin câte o jumătate a respectivelor vertebre (ușor deteriorate), ambele fiind secționare chiar după planul mediosagital al animalului; probabil la descăpățănare atlasul a rămas atașat la cap (deci la craniul neural) și apoi acesta a fost despicat, după același plan, în două părți simetrice (cu posibilitatea de a se scoate astfel creierul). Nu se observă, în general, pe diverse părți scheletice, urme ale desosării, coastele de exemplu nu au pe ele multiple urme de tăieturi transversale și longitudinale, arătând că nu s-au scos mușchii intercostali, ci carcasa trunchiului a fost îmbucătățită în hălci, ce s-au pus la fiert (nu sunt urme de ardere pe coaste); ele apar însă uneori, relativ rar, pe oase ale membrelor.

Pe al doilea loc între mamiferele domestice, la o distanță însă apreciabilă față de taurine, este plasat porcul, al cărui material, exceptând câteva resturi de maxilare, apare foarte fragmentat, puținele măsurători executate (vezi tabelul cu măsurători) putând arăta, cel mult, că acesta nu avea o talie prea mică. Considerând vârsta de sacrificare, după dinți, distingem că cinci indivizi au cam între 18 luni și 2 ani și ceva, iar după oasele lungi existența unuia cu puțin sub 2,5 ani; pe un omoplat provenind de la un exemplar relativ tânăr se observă urme de roaderie (de câine, de om?).

Cam cu aceeași frecvență cu cea a porcului se prezintă și ovicaprinele, existând între cornutele mici atât oaia cât și capra, dintre cei cinci indivizi prezumați, doi printr-un atlas și un fragment de omoplat reprezentând ovinele și tot doi (printr-un fragment foarte mic de corn și o epifiză inferioară de metatars) aparținând caprinelor. Prin foarte puține măsurători deci, cât și somatoscopic ne este imposibil să relatăm ceva despre caracteristicile morfologice și de talie la cele două specii de cornute mici. Ca vârstă de sacrificare distingem un adult și patru indivizi între 2 și 7 ani.

Calul are resturi nu puține, în număr de 16, între care cinci dinți jugali. Dentiția apare relativ microdontă, dar cu caractere net cabaline, insulele molarilor superiori având totodată pliuri foarte puține. Ca mărime, considerând măsurătorile pe oasele lungi ale calului (vezi tabelul cu măsurători) putem spune că acesta era de talie mai degrabă medie decât mică. Ca vârstă, să-i spunem tot de sacrificare, se constată că cei patru indivizi sunt maturi, dentiția neavând însă o eroziune prea avansată; un rest de radius prezintă urme de ardere.

Tot ca mamifer domestic, trebuie socotit și câinele ce are mai întâi un fragment din osul parietal aparținând unui individ relativ mare, cât și un rest de tibie provenind de la altul mai mic (am considerat totuși în tabel un singur individ).

Mamiferele sălbatice sunt reprezentate prin cinci specii, trei fiind artiodactile de importanță economică și două reprezentând carnivore, dintre care râsul contribuie la caracterizarea ambientului. Cerbul și mistrețul au, relativ, multe resturi.

Mistrețul prezintă materialul osos destul de fragmentat încât, mai mult somatoscopic, prin masivitate, a putut fi departajat în raport de porcine. El are resturi provenind de la craniul, maxilare, fragment de defensă inferioară și de oase ale membrelor. Cele nouă piese ar aparține la trei indivizi, toți maturi, dintre care unul este precis un mascul, iar un fragment măsurabil de humerus aparține unei femele, dimorfismul sexual apărând foarte evident.

Cerbul are 10 resturi, lipsind cu totul fragmente de coarne, existând însă porțiuni de maxilare și oase ale membrelor. S-au executat unele măsurători (tabelul cu măsurători), constatându-se metric dar și somatoscopic un evident dimorfism sexual, specia apărând însă – în

mare- bine masivă. Resturile provin de la mături, unul singur dintre cei trei indivizi având aproximativ doar trei ani. Lupul apare reprezentat printr-un fragment de humerus, tipic de canid; restul provine de la un individ tânăr și l-am atribuit lupului, datorită masivității, și nu unui câine foarte mare. Se știe că specia este eurioecă.

Râsul prezintă un rest mic din ramul orizontal al maxilarului inferior la care se distinge o parte din simfiză, zona alveolară a lui P₃ și P₄, cât și a porțiunii anterioară a carnasierii; fața externă a ramului prezintă două orificii mandibulare. Îl considerăm, cu un oarecare dubiu, de felid și prin masivitate de Lynx. Specia este foarte stenoecă.

Este necesar să spunem câteva cuvinte și despre restul uman găsit în materialul arheozoologic. Acesta este reprezentat printr-un fragment al temporalului stâng și anume o porțiune a scvamei osului ce se articulează la parietal – sutura scvamoasă este încă deschisă arătând un individ doar adult; gracilitatea și subțirimea peretelui arată că ar fi vorba de o femeie. Osul prezintă o ușoară urmă de arsură în partea anterioară a suturii scvamoase. După spusele arheologului acesta a fost găsit la -0,80m, cu ocazia adâncirii săpăturii din jurul unui vas întreg destul de mare, de cam 30 cm înălțime; piesa a putut fi depusă probabil ritual, posibil sub o vatră.

*

Pe baza datelor din capitolul trei să trecem acum să ne ocupăm mai îndeaproape de unele caracteristici ale economiei, dar nu numai, ale locuitorilor sitului din care provine materialul arheozoologic. Dată fiind însă cantitatea destul de mică a acestor resturi rezultatele avute la dispoziție prin studiul lor, în cadrul capitolului precedent, nu sunt prea bogate și datorită tocmai acestui fapt și concluziile la care vom ajunge în acest capitol vor apărea oarecum trunchiate.

Dat fiind faptul că în materialul nostru nu figurează decât resturi de mamifere, este cu totul evident că trei dintre caracteristicile ocupaționale și anume: culesul de animale mici (nevertebrate dar și vertebrate), prinderea (eventual vânarea) păsărilor sălbatice și mai cu seamă pescuitul, care evident erau mai mult sau mai puțin circumscrise, dar existau ca atare în cadrul oricărei economii ale așezărilor epocii bronzului nu pot fi deloc evidențiate (să nu uităm că ele mai sunt practicate și azi, chiar și în cadrul unor economii foarte evolute ca acelea ale țărilor Europei occidentale, de exemplu). Putem doar spune că, întrucât nu s-au găsit deloc resturi animaliere provenite ca urmare a acestor trei tipuri ocupaționale că acestea aveau o pondere cu totul neglijabilă în cadrul așezării de cultură Costișa de la Siliștea (menționăm că au fost "culese" din săpătură unele fragmente osoase foarte mici, de către arheologi, ceea ce arată că ipoteza de mai sus are un mare grad de acoperire, adăugând totodată și faptul că ambientul era propice pentru existența unor specii de animale ce ar fi putut fi folosite de către om ca urmare a practicării acestor ocupațiuni).

Însuși trecerea în revistă a speciilor evidențiate la Siliștea, frecvența lor și a grupelor la care ele aparțin (conform tabelului 1 și 2), ne arată că ocupația de bază a locuitorilor așezării era creșterea animalelor (cu privire la o altă ocupație de prim ordin – agricultura, nu putem da aproape nici un amănunt dată fiind cantitatea mică de resturi animaliere studiată; de obicei arheozoologia aduce date concrete și pentru agricultură, luată în sensul ei cel mai larg).

Taurinele erau acelea care nu numai prin frecvență, ci luând în considerare și talia lor specifică aveau un rol economic de prim ordin. Se știe că acestea sunt polivalente, mai ales în cadrul economiilor considerate mai primitive (în contemporaneitate au ajuns, în general,

cu totul monovalente). Din păcate nici faptul că ele reprezentau “motorul” animal cel mai important, dar totodată și diferențiat ca scop, sau că furnizau concomitent și laptele (cu produsele sale) nu poate fi prin nimic probat în mod concret – prin particularități morfologice – ci doar din asemănarea cu alte tipuri de economie bine cunoscute nouă. Singurul fapt sigur este că, prin sacrificare deveneau producătoare de carne, (poate și de puțină grăsime), deci de proteine animale, ele alcătuind elementul cel mai important în acoperirea necesităților acestora în cadrul meniului uman.

Totuși faptul că sacrificarea nu era oportunistă ci se făcea destul de planificat, în ceea ce privește vârstele și aproape sigur și sexul, ne conduce la concluzia – tot stabilită abstract – că ele erau mai întâi folosite în scopurile utilitare sus-menționate. De asemenea am putea presupune pe de o parte că economia nu era chiar atât de înfloritoare încât locuitorii așezării să fi putut sacrifica, cu totul, după voia lor, tineretul, cu carnea mult mai apreciată decât unii maturi de vârstă înaintată întrebuințați mai întâi în varii scopuri. Pe de altă parte apare însă și reversul și anume faptul că aceeași locuitori aveam de acum posibilități aproape nelimitate, de a întreține în perioada friguroasă a anului taurinele (de fapt întregul șeptel) nefiind obligați să suprimă, prin sacrificare, în pragul iernii, tineretul, lăsând neatins doar un lot reproductiv; se asigura astfel, armonios, egal, pe toată durata anului, proteinele animale necesare alimentației – fenomen ce ducea oarecum la prosperitate și la ridicarea indicelui demografic uman.

Aceeași problematică se pune, dar la o scară mult mai mică pentru ovicaprine (mai ales *Ovis*, care este mai polivalentă decât *Capra*) având în vedere pe de o parte frecvența lor, dar concomitent și talia lor mărunță în raport de taurine, cât și faptul că ele nu pot avea și rolul de “motor” animal.

Porcinele se știe că sunt monovalente, furnizoare de carne dar și de grăsime (care în vechime avea precis și roluri nealimentare). Exista și pentru ei o planificare destul de eficientă a sacrificării, dar aici trebuie reținut faptul că tăierea lor care se făcea la o vârstă oarecum înaintată, în jur de 2 ani (pentru economia de piață actuală aproape de neînțeles), are o cauză precisă: porcinele nu erau ameliorate (ca și celelalte specii din șeptel de altfel), ci aparțineau unui tip primitiv, cu o creștere înceată ce ajungea la greutatea optimă abia cam la vârsta de 2 ani; oamenii din așezare aveau deci posibilitatea de a-l ține atât de mult timp, dispunând de posibilitatea de a-l hrăni vreme mult mai îndelungată, având însă totodată la dispoziție, spunem noi, un surplus de proteine animale, care-i făceau să judece și să alegă, nemaitrebuind să fie cu totul oportuniști.

Calul, într-o bună măsură oarecum tot multifuncțional, în bronzul mijlociu el fiind precis deacum și animal de călărie, are resturi, relativ, multe. Noi considerăm că era folosit și în alimentație, fiind supus acelorași reguli ca și taurinele și ovicaprinele. Nu am găsit resturi de indivizi prea bătrâni, fragmentarea oaselor este de același tip ca la celelalte specii; există în materialul nostru și oase, care pe viu sunt bine acoperite cu carne, unele apar chiar ușor arse (nu am găsit însă deloc urme de dezosare, dar nici la celelalte specii comestibile, acestea sunt foarte rare, poate pentru că nu existau încă unelte performante și bine ascuțite). Dată fiind talia sa specifică mare, este clar că el intră în concurs cu o cantitate destul de apreciabilă de proteine animale (evident cu o pondere mai mare decât ovicaprinele și posibil chiar porcinele).

Câinele are două resturi pe care le-am trecut ca aparținând unui singur individ pentru a nu apare cu o frecvență prea înaltă, ireală. Oricum el nu are vreo importanță economică directă și este destul de probabil ca fiecare din cele două fragmente să fi aparținut unui alt

individ – unul relativ mic cât și altul mai mare, așa cum se găsec de alfel de acum în bronzul european câini masivi, poate cumva folosiți la paza animalelor, contra speciilor de sălbăciuni prădătoare.

Mamiferele sălbatice, deci ocupațional vânătoarea, au o frecvență relativ înaltă mergând până către 14% în fragmente dar chiar la 23% în indivizi – pentru calcularea per individ frecvența nu este totuși reală, ci să-i spunem “umflată” întrucât trei din cele cinci specii au doar câte un singur fragment osos care, implicit, dă câte un individ (vezi tabelul 1); astfel doar cerbul și mistrețul ar trebui să fie luați, real, în considerație.

Toate cele trei specii de artiodactile: mistrețul împreună cu cele două cervidee: cerbul și căpriorul sunt mamifere propriu-zis de vânat, aducându-și aportul lor alimentar în acoperirea necesităților de proteine animale ale populației umane din așezare, atât mistrețul cât și cerbul fiind de fapt animale de talie specifică mare, căpriorul valorând chiar mai puțin decât, de exemplu, un ovicaprin. Toate împreună întrec însă aportul de carne adus de porcine.

Cele două specii de carnivore – animale cu blană, dar totodată dăunătoare în raport cu poziția lor față de mamiferele domestice cât și față de cele trei artiodactile sălbatice și chiar față de om, pot fi socotite – prin frecvența lor – sporadice, ele fiind doborâte ocazional sau atunci când aduceau pagube șeptelului, dar și mamiferelor cu adevărat de vânat.

Trebuie evidențiat faptul că și vânătoarea se executa, într-un fel, destul de planificat, prezervându-se tineretul, poate chiar femelele, doborându-se și carnivorele ce făceau stricăciuni omorând animalele domestice, dar totodată acționând negativ în cadrul fondului de vânătoare, fiind înlăturat de acum și în această privință, caracterul oportunist al respectivei ocupațiuni.

Trebuie de menționat în final că toate ce 11 specii de mamifere aduceau, în subsidiar, unele produse cu totul necesare pentru economia locuitorilor așezării: piei și blănuri, coarne și oase bune ca materie primă pentru unelte și alte obiecte, tendoane și intestine folosite la legat și cusut etc. Menționăm că 12 resturi poartă evidente urme care arată că au fost manipulate de om pentru scopuri lucrative: secționări sagitale, cioplituri ascuțite sau rotunjite, găuri mai mari sau mai mici etc. ele aparțin la diverse specii dar cu precădere la ovicaprine.

Este poate necesar să evidențiem faptul că nu au fost găsite resturi ale lui *Bos primigenius* ce este evident totuși că mai exista la acea vreme. S-ar putea ca penuria sa să fie legată de doi factori: *landschaft*-ul puternic păduros dar și altitudinea destul de înaltă a zonei.

*

Este obiceiul ca, în ultimă instanță să aducem unele precizări cu privire la environmentul de la nivelul așezării Siliștea, dat fiind faptul că se cunoaște rolul foarte important al mediului geografic în evoluția economică, dar nu numai, a societății omenești. La această descifrare a ambientului resturile arheozoologice își aduc o contribuție de prim ordin.

Având în vedere situarea așezării la latitudinile mijlocii ce trec tocmai prin inima Europei și poziționarea zonei pe longitudinile est-centrale ale continentului, cât și faptul că la mijlocul epocii bronzului ne găseam în penultima fază silvestră a holocenului (subborealul); considerând totodată altitudinea locului ne aflăm atunci în plin etaj nemoral alcătuit din stejărișuri cu caracter amestecat (dumbrăvi), poate doar cu mai multe cărpinete decât astăzi. Mediul era cu totul silvestru cu rare zone deja secundar despădurite în care apărea de acum un peisaj antropizat, cu culturi agricole și pajiști secundare. Prezența și chiar abundența cerbului și a mistrețului – care alături de râs sunt specii stenoece caracteristice masivelor forestiere mari

și totodată, bătrâne, neumblate (codrii), vin să întărească cele afirmate mai sus; puținătatea căpriorului, specie mai ales de lizieră, de locuri mai deschise cu copaci rari și mult subarboret arată că acest tip de peisaj, în parte antropizat, era puțin răspândit. Însuși taurinele și porcinele (ce-și au strămoșii în specii iubitoare de pădure – bourul și mistrețul) găseau în acest mediu forestier de umbră locul preferat de viețuire, căci pe atunci mamiferele domestice nu erau ținute în stabulație. În mare, viața locuitorilor așezării se desfășura într-un mediu aproape cu totul păduros, ce avea o influență evident benefică asupra vieții oamenilor acelor timpuri, dar contribuind totodată la păstrarea mai îndelungată a mediului natural, pe care omul încă nu apucase să-l răvășească.

Cunoscând faptul că așezarea de la Siliștea aparține culturii Costișa adiacentă culturii Monteoru și că, despre această din urmă cultură există multe date arheozoologice, întrucât a fost studiată fauna din patru situri (peste 6000 resturi aparținând mamiferelor) situate în dreptul arcului carpatic, toate, în mare, cam la limita dintre zona dealurilor precarpatică și aceea ce alcătuiește Câmpia Siretului inferior și anume: Sărata Monteoru¹ așezarea eponimă (jud. Buzău), Căndești² (jud. Vrancea), Bogdănești³ și Mândrișca⁴ (jud. Bacău) ne-am gândit să facem o comparație între ceea ce se cunoaște din cultura Monteoru, considerându-se problematicile arheozoologice și ceea ce am arătat mai sus cu privire la așezarea de la Siliștea, cu corelativul însă că, materialul din acest sit, așa cum am arătat-o chiar de la început, este în cantitate destul de mică și astfel unele dintre rezultatele studiului nostru ar putea fi aleatorii, fiind necesară, pe viitor, prelucrarea unei cantități mult mai mari de paleofaună provenită din situri ale culturii Costișa.

Trebuie să arătăm mai întâi, că nu apar deloc sau aproape deloc pentru ambele culturi resturi ale unor specii care ar putea proveni din exercitarea unor ocupațiuni arhaice, cum ar fi culesul moluștelor, a unor vertebrate mici: amfibieni și reptile (mai ales chelonieni), prinderea/ vânarea păsărilor sălbatice, dar mai cu seamă pescuitul, deși condițiile ambientale din zonele respective (porțiunea ciscarpatică precarpatică – din județul Buzău până în județul Neamț), erau, dar încă mai sunt, cu totul propice pentru ca ele să se poată îndeplini cu succes.

O ocupație, deși evident cu totul secundară, dar bine circumscrisă era vânătoarea, ea aducând chiar până la 20% din resturi, fiind evident în primul rând o vânătoare de tip alimentară, bazată mai ales pe cerb dar și pe mistreț și, într-o mult mai mică măsură, pe căprior, dar și pe bour, carnivorele fiind vânată pentru blană, însă mai ales pentru faptul că aduceau prejudicii vânatului mare, dar cu totul devenite dăunătoare pentru speciile domestice. Se aplica aproape sigur o riguroasă strategie cu privire la vânătoare, ea nemaifiind cu totul oportună.

O ocupație de bază trebuie socotită creșterea animalelor (o alta tot de prim ordin - agricultura luată în sensul ei cel mai larg- credem noi, se poate mai greu cuantifica, cantitativ, ca

1 Sergiu Haimovici, *Studiul unui lot de paleofaună provenit din așezarea eponimă a culturii Monteoru*, în *ArhMold*, XVII, 1994, p. 309-319.

2 Idem, *Studiul materialului paleofaunistic din așezarea de la Căndești, aparținând culturii Monteoru*, 1988, elaborat în urma unui contract cu MEI, în manuscris.

3 Idem, *Studiul materialului faunistic descoperit în așezarea din epoca bronzului (cultura Monteoru) de la Bogdănești (r. Tg. Ocna)*, în *ArhMold*, IV, 1966, p. 119-136.

4 Idem, *Studiul materialului paleofaunistic din așezarea de la Mândrișca (Valea Seacă) aparținând culturii Monteoru*, în *Carpica*, XII, 1980, p. 191-201.

pondere), existând deocamdată tot doar cinci specii din șeptel, la care se adaugă și câinele. Taurinele reprezentau specia care, prin frecvență, talie specifică și caracterul lor polivalent se situează în frunte, uneori având chiar 50% din resturi. Se evidențiază aproape sigur, pentru ambele culturi, preponderența femelelor, caștrații existând, dar aceștia fiind slab reprezentați. Talia taurinelor poate fi socotită ca medie (mai ales în raport cu epocile mai vechi când ele erau mai înalte), fiind poate posibil, faptul că, în cultura Costișa, ele să fie ceva mai gracile decât în cultura Monteoru. Urmează la mare distanță, de obicei porcinele – relativ masive, mai ales în raport cu cele neoneolitice - dar apare și cazul ca, numeric, să le întrecă ovicaprinele, însă niciodată ca masă de proteine animale necesare meniului uman.

Calul, ultimul venit ca domestic, are încă o frecvență joasă (posibil ceva mai înaltă în cultura Costișa); caracteristici morfoscopice, dar nu numai, arată că era folosit și în alimentație. Dată fiind talia sa, întrecea precis, în eșalonarea cantității de proteine furnizate, cel puțin ovicaprinele.

Câinele, cu o frecvență poate mai înaltă decât în eneolitic, este mai diversificat ca talie, existând de acum și câini relativ mari.

Cu privire la creșterea și exploatarea animalelor domestice se aplicau diverse strategii, privind stabilirea unor anumite raporturi între sexe (eliminând astfel *sex ratio* inițial), a vârștelor de sacrificare ș.a. dar încă nu se folosea aproape deloc metodologia de ameliorare rasială.

În concluzie menționăm că, din cele de mai sus, reiese clar existența mai degrabă de asemănări decât deosebiri între caracteristicile arheozoologice ale celor două culturi. Este sigur, cunoscând în viitor încă mai bine, prin studii mai ample eventuale particularități privitoare la cultura Costișa, vor reieși aproape sigur și mai multe deosebiri, mai ales de natură morfobiometrică dintre specii.

TABEL 1. FRECVENȚA SPECIILOR DE MAMIFERE DIN SITUL DE LA SILIȘTEA

Specia	Fragmente		Indivizi	
	No. abs.	%	No. abs.	%
<i>Bos taurus</i> (taurine)	85	51,51	13	33,33
<i>Sus domest.</i> (porcine)	19	11,51	7	17,95
<i>Ovis et Capra</i> (ovicaprine)	21	12,73	5	12,82
<i>Equus caballus</i> (cal)	16	9,70	4	10,26
<i>Canis familiaris</i> (câine)	2	1,21	1	2,56
<i>Sus scrofa ferus</i> (mistreț)	9	5,45	3	7,70
<i>Cervus elaphus</i> (cerb roșu)	10	6,06	3	7,70
<i>Capreolus capreolus</i> (câprior)	1	0,61	1	2,56
<i>Canis lupus</i> (lup)	1	0,61	1	2,56
<i>Felis lynx</i> (râs)	1	0,61	1	2,56
	165		39	

**TABEL 2. RAPORTUL, PE FRAGMENTE ȘI INDIVIZI,
ÎNTRE MAMIFERELE DOMESTICE ȘI SĂLBATICE**

Gruparea	Fragmente		Indivizi	
	No. abs.	%	No. abs.	%
Mamifere domestice	143	86,66	30	76,92
Mamifere sălbatice	22	13,34	9	23,08
	165		39	

TABEL 3. SILIȘTEA – TABELUL CU MĂSURĂTORI (MM)

Segm. osos	Dimens/specie	<i>Bos taurus</i>	<i>Sus domest.</i>	<i>Ovicaprinae</i>			<i>Equus caballus</i>	<i>Sus ferus</i>	<i>Cervus elaphus</i>	<i>C. capreolus</i>
				<i>ovicr.</i>	<i>Ovis</i>	<i>Capra</i>				
Corn	Circumf. bază	220								
	Diam. mare	77								
	Diam. mic	57								
	Ind. aplat. sex	70,12 m?								
Maxilar superior	Lung. dinți jugali		(57)							
Dinți superiori	Lung.					M1 M3 24; 27				
	Lărg.					24; 23				
	Lung. protocon					14; 15				
	Ind. protocon					58,3; 55,5				
Maxilar inferior	Lung. molari			52						
	Lung. M3			24						
Dinți inferiori	Lung.					M1 M2 25; 25				
	Lărg.					14; 15				
Atlas	Lărg. max.				54		(77)			
	Lărg. s. glen.				46		62			
Omoplat	Lung. cap. artic.	72; 58			-					
	Lung. cav. glen.	62; 51			-					
	Lărg. cav. glen	50; 38			-					
	Lărg. min gât	(53); 39			23	20				
Humerus	Lărg. epif. int.	-					45	-		
	Lărg. supr. artic.	70					33	(52)		
	Diam. a.p.	60					45	-		
Radius	Lărg. epif. sup.	83; (72)						(57)		
	Lărg. supr. art.sup.	76; (67)						52		
	Diam. a.p.	41; 36						-		
	Lărg. epif. inf.					74			32	
	Lărg. supr. art. inf.					67			-	
	Diam. a.p.					38				24

Segm. osos	Dimens/specie	<i>Bos taurus</i>	<i>Sus domest.</i>	<i>Ovicaprinae</i>			<i>Equus caballus</i>	<i>Sus ferus</i>	<i>Cervus elaphus</i>	<i>C. capreolus</i>
				<i>ovicr.</i>	<i>Ovis</i>	<i>Capra</i>				
Femur	Lărg. epif. Inf.			30						
	Diam. a.p.			27						
Tibie	Lărg. epif. Inf.		31				73			
	Lărg. supr. art. inf.		25				57			
	Diam. a.p.		36				45			
Astragal	Lung. max.	(63)	(36)							
	Lărg. troch. Inf.	43	(21)							
Calcaneu	Lărg. max.	45;43;41								
Centrotars	Lărg. max.	59								
Metatars	Lărg. epif. sup.	-					50			
	Diam. a.p.	47; 39					41; 32			
	Lărg. epif. Inf.	53			27					
	Diam. a.p.	27			13					
Metapod	Lărg. epif. Inf.						47			
	Diam. a.p.						(30)			
Falanga I	Lung. max.	73;60;55								
	Lărg. epif. Sup.	34;31;28								
	Lărg. min. diaf.	30;25;23								
Falanga II	Lung. max.	46;(40)								
	Lărg. epif. sup.	32;(28)								
	Lărg. min. diaf.	28; 24								

**L'ÉTUDE ARCHÉOZOOLOGIQUE DU MATÉRIEL PROVENU DU HABITAT DE SILIȘTEA
(COM. ROMÂNI – DÉPART. NEAMȚ – ROUMANIE) APPARTENANT À LA CULTURE DE
COSTIȘA**

Résumé

Le site est situé dans la région précarpatique de la Moldavie, en la dépression dite Cracău-Bistrița. C'est la première fois quand on fait un étude détaillé de la faune appartenant à un habitat de la culture de Costișa.

Le matériel ostéologique est peu nombreux: seulement 165 restes tous appartenant aux mammifères. On a trouvé onze espèces, six domestiques et cinq sauvages (voir le tableau 1).

On fait un étude morphologique et biométrique des restes de chaque espèce et on calcule les fréquences (tableaux 1 et 2, suivi d'un tableau avec les mensurations). On fait des considérations concernant l'importance de l'élevage et de la chasse pour les habitants du site et on tire des conclusions sur la vie socio-économique de ceux-ci; finalement on fait un aperçu sur l'environnement de jadis. Les dates ressorties de notre travail sont comparées avec les données archéozoologiques résultées de l'étude de la faune provenue de quatre stations d'une culture adjacente à celle de Costia, culture aussi de bronze moyen, qui porte le nom de Monteoru.